

تحلیل محتوای کتاب‌های درسی دوره ابتدایی بر مبنای مؤلفه های امنیت اجتماعی

تاریخ پذیرش: ۹۱/۵/۲۵

تاریخ دریافت: ۹۱/۲/۸

ابراهیم صالحی عمران^۱، میمنت عابدینی بلترک^۲، سیروس منصوری^۳

چکیده

یکی از موضوع‌هایی که از آغاز تشکیل جوامع همواره توجه بشر را به خود معطوف کرده، امنیت و برقراری آن در جامعه است. گسترش و درک این مفهوم در گرو نیروی انسانی آگاه و کارساز است که این امر با ارائه آموزش‌هایی در راستای مفاهیم امنیت اجتماعی در جامعه میسر است. در کشورهای گوناگون به ویژه در کشور ما در زمینه شناساندن، گسترش و درونی سازی این مهم، مدارس و محتوای دروس می‌توانند به عنوان بهترین پایگاه عمل کنند. هدف اصلی این پژوهش، تحلیل محتوای کتاب‌های درسی دوره ابتدایی بر مبنای مؤلفه های امنیت اجتماعی است. روش مورد استفاده در تحلیل محتوا، آنتروپی شانون بوده که شامل سه مرحله است. واحد تحلیل نیز، صفحات (متن، پرسش‌ها، تمرین‌ها و تصاویر) است که در مجموع ۳۴۶۷ صفحه را شامل می‌شود. یافته‌های این تحقیق نشان داد که بیشترین فراوانی و ضریب اهمیت مربوط به مؤلفه میزان توجه به رعایت قانون و کمترین مربوط به مؤلفه میزان تأثیر رعایت مقررات راهنمایی و رانندگی در حفظ امنیت در کتاب‌های درسی است. کتاب‌های درسی باید بر مفاهیم مربوط به امنیت، به خصوص امنیت اجتماعی تأکید کنند. اما متأسفانه کتاب‌های درسی آن‌طور که باید به این مفهوم بپردازند، نپرداخته‌اند.

کلیدواژه‌ها

تحلیل محتوا، امنیت اجتماعی، دوره ابتدایی، کتاب‌های درسی، آموزش

۱- دانشیار دانشگاه مازندران Edpes60@hotmail.com

۲- دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی دانشگاه اصفهان Abedini.gilan@gmail.com

۳- دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی دانشگاه شیراز Sirus.bakaki@gmail.com

سکونت‌گاه بشری از پنج عنصر پایه شکل گرفته است: طبیعت، انسان، سرپناه و شبکه‌ها که باهم یک نظام را تشکیل می‌دهند و هدف آنها، شاد و ایمن ساختن انسان است؛ این امر مستلزم شناخت نیازهای اساسی بشر و ارضای آنها و حرکت به سوی نیازهای متعالی تر اوست. یکی از این نیازها پس از نیازهای فیزیولوژیک، امنیت است که برپایه آن سایر نیازها شکل گرفته و پاسخ می‌یابند؛ رشد اجتماعی و اقتصادی تنها در صورت وجود جامعه ای امن، معنا خواهد داشت (رواقی و صابر، ۱۳۸۵).

الخولی (۲۰۰۴) در مقاله ای تحت عنوان امنیت و اسلام می‌نویسد: یکی از نیازهای اساسی انسان، نیاز به احساس امنیت است. او این احساس را یک نیاز روان شناختی دانسته که باید برآورده شود؛ به طوری که فرد به سازگاری فردی دست یابد. با پیدایش زندگی، تمدن و حیات بشری به صورت جمعی، بحث امنیت و به ویژه امنیت اجتماعی به عنوان یک مقوله مهم و ضروری مطرح می‌شود (امین زاده، ۱۳۷۹ به نقل از پسنده و همکاران، ۱۳۸۸)، اهمیت امنیت و امنیت اجتماعی در قرآن نیز به عنوان؛ راهنمای بشریت اشاره شده است (کاظمی، ۱۳۸۶). مطالعات انجام شده در زمینه امنیت اجتماعی نشان می‌دهد که وجود و گسترش امنیت اجتماعی، باعث کاهش فقر در جامعه و بهبود زندگی مردم می‌شود (فاوریت و همکاران، ۲۰۰۶). پژوهش دیگری که در سال ۲۰۰۷ با عنوان "مطالعه نظام امنیت اجتماعی روستایی در چین" توسط وزارت کار و امنیت و مؤسسه ملی امنیت اجتماعی جمهوری چین صورت گرفت نیز بر این امر صحه می‌گذارد. همچنین سازمان بین المللی کار (۲۰۰۱) بیان می‌کند که؛ امنیت اجتماعی از طریق بهبود وضعیت مراقبت های بهداشتی، خدمات اجتماعی و... موجبات افزایش بهره وری در سطح جامعه می‌شود. با توجه به اهمیت این موضوع، یکی از راه هایی که برای شناساندن و ارتقای این مفهوم وجود دارد، نظام های آموزشی است و از آنجایی که آموزش و پرورش مبدأ توسعه کلان کشور است، برای توسعه، باید از آموزش و پرورش شروع کرد و این خود نیازمند آن است که ما آموزش و پرورش توسعه یافته داشته باشیم. مسئله آموزش نشان می‌دهد که بدون یک نظام آموزشی توسعه یافته نمی‌توان به توسعه یافتگی نائل شد؛ زیرا بدون تربیت نسل آینده دستیابی به توسعه

میسر نمی شود. آموزش سنگ بنای نوسازی انسانی است و نوسازی آموزشی یکی از ارکان مهم توسعه همه جانبه محسوب می شود. بنابراین، آشنایی با مفاهیم امنیت و امنیت اجتماعی و اطلاعات لازم در این راستا در مدارس و برنامه ریزی برای نسل آینده کشور یکی از شاخص های مهم و اصلی و زیر بنایی توسعه کلان جامعه در همه ابعاد آن است (اسکندری و همکاران، ۱۳۸۴: ۴۵). مدرسه تنها مؤسسه اجتماعی است که به طور فراگیر در دسترس اغلب کودکان و نوجوانان است، لذا مسئول آموزش معلومات به کودکان و نوجوانان برای ایجاد عادات و طرز تلقی صحیح و اساسی برای یک زندگی امن است. این دانش و مهارت اساسی باید در دوران تحصیل در دسترس آنان قرار گیرد. برنامه درسی به عنوان بدیهی ترین رهیافت و راهبرد اساسی در راستای آموزش امنیت و مؤلفه های مربوط به آن به کودکان و نوجوانان دانش آموز است. از این رو، برنامه های درسی باید بر آموزش های لازم و ارتقای آن تأکید کند. علاوه بر این، با توجه به اهمیتی که امنیت و امنیت اجتماعی در زندگی افراد و دانش آموزان دارد، لازم است محتوای موجود کتاب های درسی به عنوان مهم ترین عنصر آموزش مورد بررسی و تحلیل قرار گیرند تا میزان توجه به هریک از مفاهیم مورد نظر مشخص شود.

چارچوب نظری

در میان نیازهای متعدد انسانی، یکی از مهم ترین نیازها، نیاز به امنیت است تا جایی که در سلسله مراتب مازلو نیاز به امنیت یکی از مهم ترین نیازها محسوب می شود (میلر، ۱۳۷۷: ۶۰). مفهوم امنیت مانند سایر مفاهیم اساسی و رایج در علوم انسانی نظیر صلح، عدالت و آزادی در معرض تفسیرها و تعبیرهای گوناگونی قرار دارد. از نظر میرعب (۱۳۷۹: ۱۳۳) امنیت یعنی در معرض خطر نبودن یا از خطر محافظت شدن. همچنین عبارت است از رهایی از تردید، آزادی از اضطراب و بیمناکی و داشتن اعتماد و اطمینان موجه و مستمر.

صدیق سروستانی (۱۳۸۲: ۱۶) امنیت را به معنای امین شدن، درامان بودن و آمن را که مصور امنیت است، به معنای اطمینان و آرامش خاطر و ایمنی، آرامش قلب و خاطر جمع بودن می داند. امنیت در زمره مهم ترین نیازهای بشر به شمار می آید، به

گونه‌ای که زمینه ساز بسیاری از نیازهای دیگر انسان، مانند رشد شخصیت و...شناخته شده است. بدون ثبات و امنیت، هیچ جامعه ای امکان رشد و تکامل نخواهد داشت و دستاوردهای مثبت، جای خود را به پیامدهای منفی می دهند و ناهنجاری های اجتماعی فراوانی به وجود می آیند. لک زایی (۱۳۸۵:۱۳۶) می افزاید؛ امنیت دارای ابعاد عینی، ذهنی و روانی است. به عبارت دیگر، امنیت هم "شامل اطمینان و آرامش فیزیکی و هم آرامش روحی و روانی است". آنچه لازم به ذکر است، آن است که واژه Security از واژه Secure گرفته شده است. در زبان فارسی معادل هایی همچون؛ امن، محفوظ، مطمئن، تأمین کردن و...برای آن آورده شده است. به طور کلی، به نوعی احساس روانی گفته می شود که در آن به خاطر میرا بودن از ترس، وضعیت آرامش و اطمینان خاطر حاصل می شود (هندیانی، ۱۳۸۶). ماندل نیز معتقد است که امنیت از ریشه لاتین Secures است که در لغت به معنای "نداشتن دلهره و دغدغه" است. بنابراین معنای لغوی امنیت، رهایی از خطر، تهدید، آسیب، اضطراب، هراس، ترس، نگرانی یا وجود آرامش و اطمینان، آسایش، اعتماد، تأمین و ضامن است (ماندل، ۱۳۷۹:۴۴). برخی امنیت را به معنای توانایی در حفظ ارزش ها و ثروت ها در برابر تهدید می دانند (جاسمی، ۱۳۵۸).

همان طور که بیان شد، یکی از موضوع هایی که از آغاز تشکیل جوامع همواره توجه بشر را به خود معطوف ساخته، برقراری امنیت و ابزار مناسب برای آن است. امنیت اجتماعی هم از مفاهیمی است که مورد تفسیر و تعبیر گوناگون قرار گرفته است (زمانی، ۱۳۸۶). واژه های Social Security, Community Security, Societal Security در فارسی به امنیت اجتماعی ترجمه می شوند. Social Security که در برخی متون تأمین اجتماعی نیز ترجمه شده است (طالب، ۱۳۷۷)، در واقع حکایت از حفظ فرد در مقابل خطراتی دارد که اجتماع، آن را برای افراد رقم می زند و بدین سان فرد را در مقابل خطراتی که مسبب آن، زندگی جمعی است؛ همانند بیکاری، فقر، گرسنگی، عدم دسترسی به بهداشت، آموزش و پرورش و... حمایت می کند (کرباسیان، ۱۳۷۵:۲۵۵). تأمین اجتماعی فقط فرد را در مقابل مشکلاتی که به جهت زندگی در جامعه دامن گیر اوشده است، حمایت کرده و در پی جبران آن

برمی آید (نویدی نیا، ۱۳۸۲: ۶). واژه Community Security را برای اولین بار تونیس به کار برده است (بیرو، ۱۳۷۰: ۵۷). هرچند این واژه نیز امنیت اجتماعی ترجمه شده است، ولی تونیس چشم انداز خاصی را با به کارگیری این واژه در نظر داشت. تونیس Community را مجموعه ای از افراد می داند که با یکدیگر دارای ارتباط چهره به چهره، مستقیم، عاطفی و دلسوزانه هستند که بالطبع چنین جمعی از تعداد معینی از افراد تشکیل می شود (فریزی، ۱۳۷۴: ۲۹-۳۱). منظور تونیس از به کارگیری این واژه، بیان ضرورت حفظ و استمرار روابط چهره به چهره و مستقیم در گروه دوستان، خانواده، گروه قومی و مذهبی است. Societal Security که به امنیت اجتماعی ترجمه شده است، دلالت بر وجود امنیت برای جامعه دارد. اما از آنجا که امنیت جامعه واژه متداول نبوده، از اصطلاح امنیت اجتماعی در تبیین این مفهوم کمک می گیرند و واژه Social Security به عنوان فرع بر امنیت اجتماعی مطرح می شود. در این نگاه Community Security نیز تنها به عنوان زیر مجموعه ای از امنیت اجتماعی مورد توجه است (مک وینی، ۱۹۹۹). امنیت اجتماعی مفهومی است که تمام انسان ها در سلسله مراتب ارزشی خود آن را از بالاترین ارزش ها می دانند و بر اساس سلسله مراتب نیازهای مازلو (۱۹۷۰) امنیت از نیازهای اولیه محسوب می شود. سلسله مراتب نیازهای مازلو عبارت انداز: نیازهای جسمانی، نیازهای امنیت، نیازهای تعلق پذیری و عشق، نیازهای احترام، نیازهای خودشکوفایی. این نیازها به ترتیب از قوی ترین تا ضعیف ترین آنهاست و قبل از اینکه نیازهای بالاتر اهمیت پیدا کنند، نیازهای پایین تر باید حداقل تا اندازه ای برآورده شوند. مازلو اعتقاد داشت که نیاز به ایمنی و امنیت در نوباوگان و بزرگسالان روان رنجور از همه مهم تر است. ارضای نیاز امنیت، مستلزم پایداری و رهایی از ترس و اضطراب است. نشانه آشکار دیگر، نیازهای ایمنی کودکان، ترجیح آنها بر دنیایی عادی، منظم و قابل پیش بینی است. داشتن آزادی و بی بندوباری زیاد یعنی نبود ساختار و نظم در کودکان تولید نا امنی و اضطراب می کند، زیرا این حالت، امنیت و نیاز آنها را به آن تهدید می کند (مازلو، ۱۹۷۰). بنابراین مفهوم امنیت اجتماعی را باید در سطح شناختی و در حیطه های عمیق مانند تجزیه و تحلیل و ارزشیابی حیطه های عاطفی حداقل در سطح سازماندهی آموخت. اگرچه نمی توان از نقش آموزش های غیررسمی

در پدیدایی ذهنیت عمومی و فردی آحاد جامعه از این مفهوم و ارزش‌گذاری به آن و مشارکت در اعمال آن غافل بود، اما باید اذعان کرد که نظام آموزش رسمی نظر فراگیر بودن و تحت شمول داشتن تمام آحاد جامعه می‌تواند زمینه‌آشنایی شناخت و ارزش‌گذاری جامع نسبت به امنیت اجتماعی را در آحاد فراهم آورد (دورودی، ۱۳۸۲).

صدیق سروستانی (۱۳۷۵) امنیت اجتماعی را آرامش و آسودگی خاطری می‌داند که هر جامعه مؤلف است برای اعضای خود در زمینه‌های شغلی، اقتصادی، سیاسی و قضایی ایجاد کند. وزارت کار و توسعه و ورزش جوانان^۱ (۲۰۰۳) عنوان کرده است که امنیت اجتماعی یعنی هر نوع اقدامات طراحی شده برای اطمینان از اینکه افراد جامعه قادر به تأمین نیازهای اساسی و محافظت از آنها باشند. بوزان نیز، امنیت اجتماعی را به حفظ مجموعه ویژگی‌هایی ارجاع می‌دهد که بر مبنای آن افراد خود را عضو یک گروه خاص اجتماعی تلقی کرده اند، به عبارت دیگر، امنیت اجتماعی معطوف به جنبه‌هایی از زندگی شخص است که هویت او را تضمین می‌کند (ترابی و گودرزی، ۱۳۸۲: ۳۷۸). همچنین امنیت اجتماعی عبارت است از توانایی گروه‌های مختلف صنفی، قومی، محلی، جنسی و... در حفظ هستی و هویت خود (کلاهیچیان، ۱۳۸۲: ۱۳۸).

امنیت اجتماعی از نظر آشوری (۱۳۷۰) عبارت است از: حالت فراغت همگانی از تهدیدی که کردار غیرقانونی دولت یا دستگاهی یا فردی یا گروهی در تمام یا بخشی از جامعه پدید آورد. به جهت جایگاه والای امنیت اجتماعی در جامعه بشری، قرآن دستور می‌دهد که در راه خدا و رهایی مستضعفان قیام کنند و یکی از اهداف پیامدهای این حرکت بزرگ را تأمین امنیت به شمار آورند. "وقاتلوهوم حتی لاتکون فتنه" (بقره، ۱۹۹) همچنین قرآن یکی از اهداف استقرار حاکمیت خدا و طرح کلی امامت را تحقق امنیت معرفی کرده است: وعده الله الذین امنوا منکم وعملو الصالحات... (نور، ۵۵) باید خاطر نشان ساخت که، وجود تعاریف و تفاسیر گوناگون از این مفهوم، نشان دهنده اهمیت آن است از همین رو نیاز است به این مفهوم و مفاهیم مرتبط با آن بیشتر توجه شود.

1 - Ministry of Labour, Youth Development & Sport

نهادهای آموزشی و امنیت

نهاد را معمولاً نظامی از تشکیلات، ارزش ها، شیوه های قومی، آداب و رسوم و قوانین می دانند که نقش آن استقرار رفتارهای مناسب برای ایفای کارکردهای اساسی در یک جامعه است (محسنی، ۱۳۷۵). از نظر جامعه شناسی هر نهاد اجتماعی مجموعه ای از اصول و مقررات شکل گرفته در جامعه است که بر رفتار انسان، حکومت می کند و سرپیچی از آن مشکل و گاهی غیرممکن است. به علاوه هر نهاد اجتماعی عهده دار چند وظیفه دائمی و همیشگی است. نهاد آموزش و پرورش چندوظیفه مهم، نظیر: انتقال فرهنگ، اجتماعی کردن، گزینش و تخصص، نظارت بر ارزش ها، یگانگی و نظم و مانند آن را در طول تاریخ به عهده داشته است. حال براین اساس، ابتدا به بیان اهداف کلی نظام آموزشی در ارتباط با امنیت می پردازیم، سپس اهداف دوره ابتدایی را در ارتباط با این مؤلفه بیان می کنیم.

اهداف کلی مرتبط با امنیت

الف) اهداف اخلاقی مرتبط با امنیت: پرورش روحیه اعتماد به نفس و استقلال شخصیت، پرورش روحیه نظم و انضباط.

ب) اهداف اجتماعی مرتبط با امنیت: پرورش روحیه احترام و التزام به پرورش روحیه نظم در روابط فردی و اجتماعی. وظایف و مسئولیت های خود، و آگاهی و پایبندی نسبت به آنها.

ج) اهداف سیاسی مرتبط با امنیت: پرورش روحیه سلحشوری به منظور حفظ کیان اسلام و تقویت بنیه دفاعی کشور، پرورش روحیه پاسداری از کشور، درک اهمیت وحدت و امنیت ملی (وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۷۹).

اهداف دوره ابتدایی مرتبط با امنیت

اهداف پایه اول: آموزش اطلاعات مقدماتی بهداشتی و ایمنی، آموزش اطلاعات ساده درباره محیط طبیعی و اجتماعی پیرامون خود، ایجاد عادت به نظم و ترتیب و پرورش روحیه همکاری با دیگران، ایجاد عادات بهداشتی و ایمنی.

اهداف پایه دوم تا پنجم ابتدایی مرتبط با امنیت: آموزش اطلاعات بهداشتی و ایمنی، رعایت قانون را برای حفظ همه لازم بدانند، علاقه مند کردن به نظم و مسئولیت و رعایت حقوق دیگران (آموزش و پرورش، ۱۳۷۹).

مؤلفه های مورد بررسی در این پژوهش نیز شامل: میزان توجه به لزوم وضع قوانین و مقررات، میزان توجه به استفاده از امکانات برای حفظ امنیت، میزان توجه به نقش علائم راهنمایی در حفظ امنیت، میزان توجه به رعایت قانون، میزان توجه به راه های جلوگیری از خطر برای حفظ امنیت، میزان توجه به نقش شهادت در حفظ امنیت، میزان توجه به تأثیر رعایت مقررات راهنمایی و رانندگی در حفظ امنیت، میزان نقش و اهمیت حضور پلیس در برقراری امنیت در جامعه است.

پیشینه تحقیق

تحقیقات صورت گرفته در زمینه امنیت اجتماعی، اندک بوده و بیشتر به بیان مفهوم کلی امنیت، امنیت عمومی و مفاهیم مرتبط با آن توجه داشته اند یا به بررسی عوامل مؤثر بر امنیت اجتماعی از دیدگاه های گوناگون یا تأثیر امنیت اجتماعی بر جنبه های مختلف پرداخته شده و این موضوع کمتر در برنامه یا کتاب های درسی مورد کنکاش قرار گرفته است. در این رابطه به برخی از تحقیقات که تاحدی مرتبط با موضوع پژوهش می باشد، اشاره می شود.

فاوریت و همکاران (۲۰۰۶) طی مطالعه ای در زمینه امنیت اجتماعی، عنوان کردند که وجود و گسترش امنیت اجتماعی، باعث کاهش فقر در جامعه و بهبود زندگی مردم می شود.

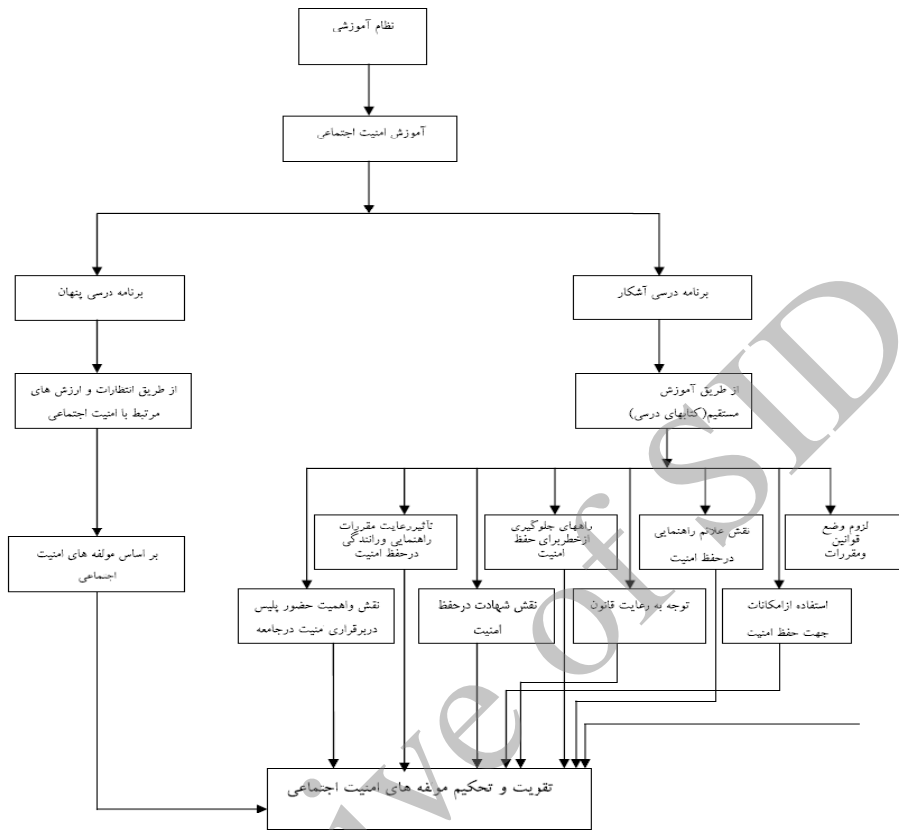
پژوهش دیگری که در سال ۲۰۰۷ با عنوان "مطالعه بر نظام امنیت اجتماعی روستایی در چین" صورت گرفت نیز گفته فوق را تأیید کرد. بررسی تأثیر عناصر اجتماعی بر امنیت اجتماعی عنوان دیگری است که توسط سحابی و همکاران (۱۳۸۸) صورت پذیرفته است. علی الخولی (۲۰۰۴) در پژوهشی عنوان می دارد که یکی از نیازهای اساسی انسان، نیاز به احساس امنیت است. گروسی و همکاران (۱۳۸۶) به "بررسی رابطه اعتماد اجتماعی و احساس امنیت" پرداخته اند که طی بررسی آنها، این رابطه

تأیید شد. قدرتی و همکاران (۱۳۸۸) نیز پژوهشی با عنوان "احساس امنیت اجتماعی، شبکه های اجتماعی و نهادهای نظم و قانون" انجام داده اند که نتایج آن نشان داد که بهبود عملکرد نهادهای دولتی و گسترش شبکه های اجتماعی می تواند به تقویت احساس امنیت اجتماعی شهروندان کمک کند. همچنین سازمان بین المللی کار (۲۰۰۱) عنوان داشته که: امنیت اجتماعی برای جامعه بسیار عاملی حیاتی است. همچنین بهبود وضعیت مراقبت های بهداشتی، خدمات اجتماعی و... موجب افزایش بهره وری در سطح جامعه می شود و این نکته که با جهانی شدن، امنیت اجتماعی بیش از پیش لازم و ضروری به نظر می رسد. جمع بندی تحقیقات صورت گرفته در زمینه امنیت اجتماعی، بیانگر نقش و اهمیتی است که در بهره وری و در نهایت ارتقای کیفیت زندگی آنان دارد. با این همه، جایگاه و نقش کتاب های درسی در ترویج و اشاعه مفهوم امنیت اجتماعی، آموزش های لازم در این راستا در دوره ابتدایی به عنوان عمده ترین دوره در نظام آموزشی، مورد غفلت قرار گرفته است.

از طرف دیگر باید این نکته را در نظر داشت که برنامه درسی به عنوان بخش اساسی و تأثیر گذار نظام آموزشی دارای دو بخش آشکار و پنهان است (مهر محمدی، ۱۳۸۳). برنامه درسی آشکار: در برنامه درسی آشکار یا رسمی، هدف های محتوای مورد نظر و فعالیت ها با جزئیات مشخص شده است. اجرای این اهداف به دقت به وسیله امتحانات، درجه بندی ها، و برنامه های مطالعه اندازه گیری می شوند. یادگیری در سال اخیر، پایه ای برای سال بعد به حساب می آید (مارگولیز^۱، ۲۰۰۲).

برنامه درسی پنهان: برنامه درسی است که در آن مطلبی به صورت آشکار ارائه نمی شود بلکه آن انتظاراتی که از یادگیرندگان برای یادگیری می رود و به صورت ضمنی است، مد نظر قرار می گیرد (همان منبع).

بر اساس توضیحات فوق و با توجه به مؤلفه های مورد بررسی در کتاب های درسی می توان مدل زیر را ارائه کرد.

نمودار ۱: مدل نظری تحقیق (نحوه شکل گیری مؤلفه‌های امنیت اجتماعی در نظام آموزشی)

سؤال‌های تحقیق

- ۱- میزان توجه به لزوم وضع قوانین و مقررات در محتوای کتب درسی تا چه حد است؟
- ۲- میزان توجه به استفاده از امکانات برای حفظ امنیت در محتوای کتب درسی تا چه حد است؟
- ۳- میزان توجه به نقش علائم راهنمایی در حفظ امنیت در محتوای کتب درسی تا چه حد است؟
- ۴- میزان توجه به رعایت قانون در محتوای کتب درسی تا چه حد است؟

۵- میزان توجه به راه های جلوگیری از خطر برای حفظ امنیت در محتوای کتب درسی تا چه حد است؟

۶- میزان توجه به نقش شهادت در حفظ امنیت در محتوای کتب درسی تا چه حد است؟

۷- میزان توجه به تأثیر رعایت مقررات راهنمایی و رانندگی در حفظ امنیت در محتوای کتب درسی تا چه حد است؟

۸- میزان نقش و اهمیت حضور پلیس در برقراری امنیت در جامعه در محتوای کتب درسی تا چه حد است؟

روش‌شناسی تحقیق

پدیده های اجتماعی و انسانی موضوع هایی پیچیده اند، به همین دلیل روش های تحقیق در مورد این پدیده ها نیز متنوع و متعدّدند و اعتبار دستاوردهای تحقیق به شدت تحت تأثیر اعتبار روشی است که برای تحقیق برگزیده می‌شود (خاکی، ۱۳۷۸). یکی از روش هایی که در دهه اخیر به شدت روبه گسترش است، روش تحلیل محتوا^۱ است.

برلسون^۲ تحلیل محتوا را یکی از فنون تحقیق می‌داند که برای توصیف عینی و منظم محتوای آشکار ارتباطات به کار می‌رود و هدف آن تفسیر کردن است (باردن، ۱۳۷۵). از نظر ساروخانی (۱۳۸۳)، تحلیل محتوا یکی از مهم‌ترین و پرکاربردترین روش‌های تحقیق است و به درستی می‌توان گفت هر محقق به صورتی با آن سروکار دارد. لذا در پژوهش حاضر از روش تحلیل محتوا برای بررسی مؤلفه های امنیت اجتماعی در کتب درسی دوره ابتدایی شامل: فارسی (بخوانیم و بنویسیم)، تعلیمات اجتماعی، علوم تجربی، هدیه های آسمانی و قرآن استفاده شده است. واحد تحلیل نیز صفحات (متن، پرسش ها و تمرین ها، تصاویر) است. فن مورد استفاده برای

1 - Content Analysis

2 - Berelson

تحلیل محتوا، آنتروپی شانون بوده و سوالات پژوهش نیز در قالب هشت سؤال در نظر گرفته شده است.

مراحل تحلیل محتوا در فن آنتروپی شانون

مراحل این روش بنا بر گفته آذر (۱۳۸۰) بدین صورت است:

مرحله اول: به دست آوردن ماتریس فراوانی های جدول فراوانی، بهنجار

$$p_{ij} = \frac{F_{ij}}{\sum_{j=1}^m F_{ji}} \quad (i=1,2,3,..n, j=1,2,..m)$$

شده، بر اساس رابطه زیر:

مرحله دوم: بار اطلاعاتی هر مقوله را محاسبه کرده و در ستون های مربوط قرار می دهیم؛ برای این منظور از رابطه زیر استفاده می شود:

$$E_j = K \sum_{h=1}^m p_{ij} \ln p_{ij} \quad (i=1,2,..,m) \quad K = \frac{1}{\ln m}$$

مرحله سوم: با استفاده از بار اطلاعاتی مقوله ها (n و 2 و j=1) ضریب اهمیت هر یک از مقوله ها محاسبه شده است. هر مقوله ای که دارای بار اطلاعاتی بیشتری باشد از درجه اهمیت (WJ) بیشتری نیز برخوردار است. که برای محاسبه ضریب اهمیت از رابطه زیر استفاده شده است:

$$W_j = \frac{E_j}{\sum_{j=1}^n E_j}$$

جدول فوق نشان می دهد که از مجموع ۳۴۶۷ صفحه از کتب دوره ابتدایی؛ به مؤلفه لزوم وضع قوانین ومقررات ۵ مورد، استفاده از امکانات جهت حفظ امنیت ۳ مورد، نقش علائم راهنمایی در حفظ امنیت ۳ مورد، توجه به رعایت قانون ۹ مورد، راه های جلوگیری از خطر برای حفظ امنیت ۵ مورد، نقش شهادت در حفظ امنیت ۸ مورد، تأثیر رعایت مقررات راهنمایی و رانندگی در حفظ امنیت ۱ مورد و نقش و اهمیت حضور پلیس در برقراری امنیت در جامعه ۶ مورد می باشد.

جدول ۲: جدول داده های بهنجار مؤلفه های تحقیق در مسافت کتاب های دوره ابتدایی

امنیت اجتماعی در کتاب های درسی											
مؤلفه	عناوین کتب	قوانین ومقررات	لزوم وضع قوانین ومقررات	استفاده از امکانات جهت حفظ امنیت بدنی و توثیق	نقش علامت راهنمایی در حفظ امنیت	توجه به رعایت قانون جلوگیری از خطر برای حفظ امنیت	راه های جلوگیری از خطر برای حفظ امنیت	نقش شهادت در حفظ امنیت	مقررات راهنمایی و رانندگی در حفظ امنیت	تأثیر رعایت مقررات راهنمایی و رانندگی در برقراری امنیت	نقش و اهمیت حضور پلیس در جامعه
فارسی (بخوانیم)			۰/۶۹۸	۰	۰/۲۸۱	۰/۳۳۳	۰/۶۹۸	۰/۴۲۵	۰	۰/۵	
فارسی (بنویسیم)			۰	۰/۱۸۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰/۱۶۶	۲
تعلیمات اجتماعی			۰/۰۹۶	۰/۴۸۱	۰/۱۸۰	۰/۱۸۰	۰/۰۹۶	۰/۲۰۴	۰	۰/۳۳۳	۱

جدول ۳: جدول میزان بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت توجه به مؤلفه های تحقیق در صفحات کتاب های دوره ابتدایی

نقش و اهمیت حضور پلیس	۰/۳۵۲	نقش شهادت در حفظ امنیت	۰/۲۵۲	توجه به رعایت قانون	۰/۱۸۷	نقش علائم راهنمایی در حفظ امنیت	۰/۳۵	استفاده از امکانات جهت حفظ امنیت	۰/۳۵	لزوم وضع قوانین	۰/۴۲	EJ مقدار بار اطلاعاتی
درب قراری امنیت در جامع	۰	تأثیر رعایت مقررات راهنمایی و رانندگی در حفظ امنیت	۰/۷۲۴	راه های جلوگیری از خطر برای حفظ امنیت	۰/۰۴۲	نقش علائم راهنمایی در حفظ امنیت	۰/۳۹	استفاده از امکانات جهت حفظ امنیت	۰/۳۹	Wj	۰/۴۷	ضریب اهمیت

همان طوری که در جدول شماره ۳ نشان داده شده است؛ از بین ۸ مؤلفه ای که به تحلیل محتوای امنیت اجتماعی در ۳۴۶۷ صفحه از کتب درسی دوره ابتدایی پرداخته شد، فراوانی و ضریب اهمیت مؤلفه توجه به رعایت قانون بیش از سایر مؤلفه‌ها (با ۹ مورد فراوانی و ضریب اهمیت ۰/۸۳۴) بوده و از بین کتاب‌ها نیز کتاب اجتماعی با ۶ مورد فراوانی بیشتر از سایر کتب به مؤلفه مذکور پرداخته بودند. علاوه بر این، کمترین میزان توجه مربوط به مؤلفه میزان توجه به تأثیر رعایت مقررات راهنمایی و رانندگی در حفظ امنیت (با ۱ مورد فراوانی و ضریب اهمیت ۰/۰) است. میزان بار اطلاعاتی لزوم وضع قوانین و مقررات برابر با ۰/۴۲، استفاده از امکانات برای حفظ امنیت و میزان توجه به نقش علائم راهنمایی در حفظ امنیت برابر با ۰/۳۵، میزان توجه به رعایت قانون برابر با ۰/۱۸۷، میزان توجه به راه های جلوگیری از خطر برای حفظ امنیت برابر با ۰/۴۲، میزان توجه به نقش شهادت در حفظ امنیت برابر با ۰/۲۵۲؛ میزان توجه به تأثیر رعایت مقررات راهنمایی و رانندگی در حفظ امنیت، و میزان نقش و اهمیت حضور پلیس در برقراری امنیت در جامعه برابر با ۰/۳۵۲ بوده است. مرحله سوم و آخرین مرحله، ضریب اهمیت است. ضریب اهمیت لزوم وضع قوانین و مقررات، برابر با ۰/۴۷؛ استفاده از امکانات جهت حفظ امنیت و میزان توجه به نقش علائم راهنمایی در حفظ امنیت، ۰/۰۳۹، میزان توجه به رعایت قانون برابر با ۰/۸۳۴؛ میزان توجه به راه های

جلوگیری از خطر برای حفظ امنیت، ۰/۰۴۷، میزان توجه به نقش شهادت در حفظ امنیت برابر با ۰/۷۲۴ بوده و میزان توجه به تأثیر رعایت مقررات راهنمایی و رانندگی در حفظ امنیت، و میزان نقش و اهمیت حضور پلیس در برقراری امنیت در جامعه برابر با ۰/۶۴۴ است.

نتیجه گیری

صاحب نظران عقیده دارند پنج منبع برای توسعه نیازهای انسانی وجود دارد؛ آموزش و پرورش، تغذیه و سلامت، محیط زیست، اشتغال، آزادی سیاسی و اقتصادی؛ که در این بین آموزش و پرورش به عنوان مهم ترین و پایه ای ترین منبع رشد و توسعه نیروی انسانی در کلیه کشورهای باید مورد توجه قرار گیرد. در این رابطه برنامه ها و کتاب های درسی به عنوان یکی از عناصر مطرح در آموزش و پرورش است که هم می توانند نقش و اهمیت این مفاهیم را برای دانش آموزان روشن وهم آن را کمرنگ سازند. براین اساس، نتایج تحقیق حاضر نشان می دهد، کتاب های درسی نتوانسته است نقش و اهمیت اساسی امنیت اجتماعی را برای دانش آموزان روشن سازد و در این مسیر نقشی مثبت ایفا کند. بنابراین این امر نیازمند توجه و تلاش وافر برای گنجاندن مفاهیم امنیت اجتماعی در برنامه ها و کتاب های درسی است. از سوی دیگر، دوره ابتدایی، دوره ای از تحصیل است که اساس دوره های بالاتر آموزشی و تجربیات قبلی دانش آموزان می باشد. این تجربیات، در صورتی که مرتبط با هم باشد، برانگیزنده، سودمند و مؤثر خواهد بود و یادگیری مادام العمر را به همراه خواهد داشت، پس بهتر است آموزش مفاهیم حتی به صورت بسیار اندک از این دوره آغاز شده و در دوره های بالاتر تکمیل شود. در این راستا کتاب های درسی باید پاسخگوی نیازهای عاطفی، اجتماعی و ارضای حس کنجکاوی آنها بوده و به آنها امکان کسب و شناخت لازم از خود، دنیای پیرامون و شناخت ارزش ها را داده و در آنها امید و آرامش ایجاد کند. به این منظور برای حل مشکل چگونگی آموزش مفاهیم و ارزش های مذکور در پایه اول با توجه به نظر صاحب نظران تعلیم و تربیت می توان در قالب شعر با توجه به آمادگی ذهنی و حافظه

قوی استفاده کرد یا استفاده از تصاویری که نیاز به رنگ آمیزی دارند، می توان آنها را با قوانین و مقررات آشنا کرد (شکوهی، ۱۳۶۳).

در خلال تحلیل محتوای کتاب های درسی دوره ابتدایی پایه های (اول، دوم، سوم، چهارم و پنجم) از مجموع ۳۴۶۷ صفحه، در مجموع (۴۰) مورد فراوانی در رابطه با مفاهیم امنیت اجتماعی مشاهده شد. این فراوانی ها در هشت مفهوم کلی که عبارت اند از: میزان توجه به لزوم وضع قوانین و مقررات، میزان توجه به استفاده از امکانات جهت حفظ امنیت، میزان توجه به نقش علائم راهنمایی در حفظ امنیت، میزان توجه به رعایت قانون، میزان توجه به راه های جلوگیری از خطر برای حفظ امنیت، میزان توجه به نقش شهادت در حفظ امنیت، میزان توجه به تأثیر رعایت مقررات راهنمایی و رانندگی در حفظ امنیت، میزان نقش و اهمیت حضور پلیس در برقراری امنیت در جامعه در محتوای کتاب درسی توزیع شده اند. نتایج به دست آمده نشان می دهد که از مجموع ۴۰ مورد فراوانی به دست آمده ۵ مورد فراوانی به مؤلفه "میزان توجه به لزوم وضع قوانین و مقررات" تعلق دارد و ضریب اهمیت آن نیز، ۰/۰۴۷ است. لازم به ذکر است که در کتاب های درسی به یک میزان به این مؤلفه اشاره نشده است، به طوری که در کتاب تعلیمات اجتماعی با ۴ فراوانی، بیشترین توجه و سایر کتاب های درسی به استثنای فارسی (بخوانیم) به آن اشاره ای نداشته اند. نتایج حاصل در ارتباط با سؤال دوم پژوهش نشان می دهد که، ۳ مورد فراوانی را به خود اختصاص داده است. ضریب اهمیت آن نیز برابر با، ۰/۰۳۹ می باشد. بیشترین میزان فراوانی در فارسی (بنویسم) با ۲ فراوانی و کمترین فراوانی در کتاب های هدیه های آسمانی (کتاب اصلی و کار)، قرآن و فارسی (بخوانیم) مشاهده شده است. نتایج در ارتباط با سؤال سوم پژوهش حاکی از آن است که؛ ۳ مورد فراوانی به "میزان توجه به نقش علائم راهنمایی در حفظ امنیت" تعلق داشته است و ضریب اهمیت به دست آمده نیز ۰/۰۳۹ می باشد. این در حالی است که ۲ مورد فراوانی در کتاب های تعلیمات اجتماعی و ۱ مورد فراوانی در کتاب های فارسی (بخوانیم) به دست آمد و در سایر کتاب های درسی به مؤلفه مذکور اشاره ای نشده است. در ارتباط با "میزان توجه به رعایت قانون"، نتایج نشان داد که، ۹ مورد فراوانی مربوط به این مؤلفه است که ۶ مورد فراوانی، در کتاب تعلیمات

اجتماعی و ۳ مورد آن در کتاب های فارسی (بخوانیم) مشاهده شده است. ضریب اهمیت آن نیز برابر با ۰/۸۳۴ می باشد. درارتباط با نتایج حاصل از سؤال پنجم پژوهش؛ باید عنوان کرد که، ۵ مورد فراوانی و ضریب اهمیت ۰/۰۴۷ در ارتباط با آن است. بیشترین توجه با ۴ مورد فراوانی در کتاب های تعلیمات اجتماعی و کمترین توجه در تمامی کتاب های درسی دوره ابتدایی به استثنای فارسی (بخوانیم) می باشد. نتایج حاصل درارتباط با سؤال ششم "میزان توجه به نقش شهادت در حفظ امنیت"، حاکی از آن است که، ۸ مورد فراوانی مربوط به مؤلفه مذکور بوده که ضریب اهمیت آن نیز برابر با ۰/۷۲۴ است. لازم به ذکر است که در کتاب های درسی به یک میزان به مؤلفه مذکور اشاره نشده است، به طوری که در تعلیمات اجتماعی، ۵ مورد و در کتاب فارسی (بخوانیم)، ۳ مورد فراوانی مشاهده شده است، سایر کتاب های درسی نیز به این مؤلفه نپرداخته اند. نتایج درارتباط با سؤال هفتم پژوهش حاکی از آن است که؛ ۱ مورد فراوانی مربوط به "میزان توجه به تأثیر رعایت مقررات راهنمایی و رانندگی در حفظ امنیت" آن هم در تعلیمات اجتماعی، سایر کتاب ها به مؤلفه مطرح شده اشاره ای نکرده اند، با توجه به فراوانی ذکر شده، ضریب اهمیت آن برابر با ۱۰ خواهد بود. در راستای سؤال "میزان نقش و اهمیت حضور پلیس در برقراری امنیت در جامعه" باید بیان کرد که؛ ۶ مورد فراوانی و ضریب اهمیت ۰/۶۴۴ مربوط به این مؤلفه بوده که بیشترین فراوانی در فارسی (بخوانیم) و کمترین فراوانی در کتاب های قرآن و هدیه های آسمانی (کتاب اصلی و کار) مشاهده شده است. روی هم رفته، مقوله امنیت اجتماعی بیشتر از آنکه مربوط به ابزارهای امنیتی و چگونگی حفظ و حراست از آن باشد، مربوط به نهادهای آموزشی و تربیتی است. همان چیزهایی که آحاد یک جامعه در زمینه حفظ نظم، آرامش و امنیت عمومی در ابعاد مختلف شغلی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی آموخته اند. هیچ نظام سیاسی یا قوه قهریه در سطح جامعه قادر به تأمین امنیت اجتماعی جامعه بدون حمایت و کمک نهادهای دیگر از جمله نهادهای مذهبی و آموزشی نمی باشد. با توجه به این امر، پژوهش حاضر هدف خود را برتحلیل محتوای

۱- این امر بدان خاطر است که درمرحله دوم روش آتروپی شانون، باید لگاریتم اعداد به دست آید، که لگاریتم ۱ برابر با ۰ است.

کتاب های درسی دوره ابتدایی بر مبنای مؤلفه های امنیت اجتماعی، متمرکز کرد. نتایج تحقیق نیز نشان داد که به امنیت اجتماعی آن طور که باید و شاید توجه نشده است. طی مطالعات و پژوهش های انجام شده، موردی که به تحلیل این مفهوم در کتاب ها یا برنامه های درسی پرداخته شده باشد، مشاهده نشد. همچنین این نکته را باید خاطر نشان کرد که هر کدام از پژوهش های صورت گرفته در ارتباط با امنیت اجتماعی، بُعد یا مؤلفه خاصی را هدف اصلی خود قرار داده اند، اما پژوهش حاضر چندین مؤلفه را هم زمان مورد توجه خود قرار داده، برای مثال، عزیزی (۱۳۸۷) در پژوهشی با عنوان "ضرورت وجود پلیس زن و تأثیر آن بر امنیت اجتماعی" به بررسی و تبیین ضرورت وجود پلیس زن و تأثیر آن بر امنیت اجتماعی پرداخت، در صورتی که در پژوهش حاضر، یکی از مؤلفه های مورد توجه، میزان نقش و اهمیت حضور پلیس در برقراری امنیت در جامعه است و از آنجایی که اهداف پژوهش ها متفاوت است، نمی توان مقایسه ای از جهت نتایج با پژوهش حاضر به عمل آورد.

پیشنهادها

- طبق نتایج به دست آمده به برخی از مؤلفه های امنیت اجتماعی بسیار کم توجه شده است مانند مؤلفه تأثیر رعایت مقررات راهنمایی و رانندگی در حفظ امنیت، و می توان گفت که به سایر مؤلفه ها نیز تا حدودی توجه شده است. توجه کردن به این مؤلفه ها و لحاظ کردن آنها در کتاب های درسی می تواند نقش مهمی در پرورش انسان های سالم ایفا کند.
- طبق بررسی های صورت پذیرفته مشاهده می شود که کتاب های درسی دوره ابتدایی از نظر توجه به مؤلفه های امنیت اجتماعی از هم خوانی کمتری برخوردارند (در کتاب های قرآن و هدیه های آسمانی و علوم تجربی اشاره ای نشده است و سایر کتاب ها نیز به یک میزان بدین مؤلفه ها توجه نکرده اند). بنابراین لازم به نظر می رسد که در تهیه و تدوین برنامه های درسی و ارائه آموزش هایی در همین زمینه توجه شود.

منابع

آذر، عادل (۱۳۸۰) «بسط و توسعه روش آنتروپی شانون برای پردازش داده ها در تحلیل محتوا»، فصلنامه علمی پژوهشی علوم انسانی دانشگاه الزهراء، شماره ۳۸-۳۷، ص ۱۲-۸.

آشوری، داریوش (۱۳۷۰). **دانشنامه سیاسی**، تهران: انتشارات مروارید.

اسکندری، حسین؛ رفیعی فر، شهرام وهمکاران (۱۳۸۴). **کوریکولوم جامع آموزش سلامت در مدارس ازمقطع پیش دبستانی تا پایان پیش دانشگاهی**، تهران: وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی.

اخوان کاظمی، بهرام (۱۳۸۶) «**امنیت و ابعاد آن در قرآن**»، مطالعات اسلامی، شماره ۷۵، ص ۱۱-۳۹.

باردن، لورنس (۱۳۷۵). **تحلیل محتوا**، ترجمه ملیحه آشتیانی و محمد یمنی دوزی سرخابی، تهران: انتشارات دانشگاه شهیدبهشتی.

بیرو،الن (۱۳۷۰). **فرهنگ علوم اجتماعی**، ترجمه باقرساروخانی، تهران: کیهان.

- پسنده، مریم؛ حسنی، قاسم؛ رفعتی اصل، سیدعزیز و عبادی نژاد، سید علی (۱۳۸۸). بررسی نگرش شهروندان زن تهرانی درباره نقش درباره نقش پلیس زن در امنیت اجتماعی، **فصلنامه انتظام اجتماعی**، سال اول، شماره اول، صص ۷۵-۹۲.

- ترابی، یوسف و گودرزی، آیت (۱۳۸۲). ارزش ها و امنیت اجتماعی، **مجموعه مقالات همایش امنیت اجتماعی** (جلد اول)، تهران: معاونت اجتماعی و ارشاد نیروی انتظامی.

جاسمی، محمود (۱۳۵۸). **فرهنگ علوم سیاسی**، تهران: انتشارات گوتنبرگ.

خاکی، غلام رضا (۱۳۷۸). **روش تحقیق با رویکردی به پایان نامه نویسی** (چاپ اول)، تهران: انتشارات درایت و مرکز تحقیقات علمی کشور.

- دوروردی، ابوالفضل (۱۳۸۲). **بررسی وضعیت موجود امنیت اجتماعی در کتاب های پایه ابتدایی و ارائه راهکارهایی برای نیل به وضعیت مطلوب**، مجموعه مقالات همایش امنیت اجتماعی، تهران: معاونت اجتماعی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران.

- رواقی، فائزه وصابر، کاوه(۱۳۸۵). «تصویر فضای امن: بررسی مؤلفه های کالبدی و اجتماعی مؤثر بر احساس امنیت»(مطالعه موردی شهر بهارستان، اصفهان)پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه شهید بهشتی.
- زمانی، علی اکبر(۱۳۸۶). «نقش و کارکرد نهاد خانواده در تأمین امنیت اجتماعی»، فصلنامه دانش انتظامی، سال نهم، شماره دوم، صص ۸۶-۶۳.
- ساروخانی، باقر(۱۳۸۳)، روش های تحقیق در علوم اجتماعی(جلد اول)، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- ساروخانی، باقر و نویدنیا، منیژه(۱۳۸۵). «امنیت اجتماعی خانواده و محل سکونت در تهران»، رفاه اجتماعی، سال ششم، شماره ۲۲، صص ۸۷-۱۰۶.
- سحابی، جلیل؛ فیضی، عین و صمدی بگه جان، جمیل(۱۳۸۸). «بررسی تأثیر عناصر بر امنیت اجتماعی در شهرسندج»، پژوهش نامه علوم اجتماعی، سال سوم، شماره سوم، صص ۱۸۲-۱۵۵.
- شکوهی، غلامحسین(۱۳۶۳). تعلیم و تربیت و مراحل آن، مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی.
- صدیق سروستانی، رحمت ا... (۱۳۷۵). «حاشیه نشینی و امنیت»، مقالات ارائه شده در همایش توسعه امنیت عمومی، جلد دوم، تهران: معاونت امنیتی و انتظامی وزارت کشور.
- صدیق سروستانی، رحمت ا... (۱۳۸۲). «بهنجار نظم و نابهنجار رفتار»، فصلنامه دانش انتظامی، شماره اول، صص ۳۸-۵۳.
- طالب، مهدی(۱۳۷۷). تأمین اجتماعی، مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی، دانشگاه امام رضا(ع).
- عزیزی، مهدی(۱۳۸۷). ضرورت وجود پلیس زن و تأثیر آن بر امنیت اجتماعی، مجموعه مقالات نقش پلیس زن در امنیت عمومی، جلد اول، تهران: انتشارات دانشگاه علم انتظامی.
- فریزی، دیوید ودرک، سه یر(۱۳۷۴). درک جامعه، ترجمه: احمدتدین و شهین احمدی، تهران: آران.
- قرآن کریم

- قدرتی، حسین؛ سردارنیا، خلیل الله، ملتفت، حسین و برشد، عبدالمهدی (۱۳۸۸). «احساس امنیت اجتماعی، شبکه های اجتماعی و نهادهای نظم و قانون مطالعه موردی شهر مشهد»، فصلنامه انتظام اجتماعی، سال اول، شماره چهارم، صص ۲۶-۶.
- کرباسیان، مهدی (۱۳۷۵). «نقش تأمین اجتماعی در فقرزدایی»، مجموعه مقالات گردهمایی بررسی مسئله فقر و فقرزدایی، جلد اول.
- کلاهیچیان، محمود (۱۳۸۲). «راهکارهای تحقق امنیت اجتماعی»، مجموعه مقالات همایش امنیت اجتماعی (جلد اول)، تهران: معاونت اجتماعی و ارشاد نیروی انتظامی.
- گروسی و همکاران، سعیده (۱۳۸۶). «بررسی رابطه اعتماد اجتماعی و احساس امنیت»، فصلنامه دانش انتظامی، سال نهم، شماره دوم، صص ۳۹-۲۶.
- لک زایی، شریف (۱۳۸۵). «مناسبات آزادی و امنیت از دیدگاه امام خمینی (ره)»، مجله علوم سیاسی، سال نهم، شماره ۳۴، صص ۱۵۲-۱۲۱.
- ماندل، رابرت (۱۳۷۹). «چهره متغیر امنیت ملی»، ترجمه: پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- محسنی، منوچهر (۱۳۷۵). «مقدمات جامعه شناسی»، تهران: نشر دوران.
- مهرمحمدی، محمود (۱۳۸۳). «برنامه درسی: نظریات و رویکردها و چشم اندازها»، مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی.
- میرعرب، مهرداد (۱۳۷۹). «نیم نگاهی به مفهوم امنیت»، ترجمه: عبدالقیوم سجادی، مجله علوم سیاسی، سال سوم، شماره نهم، صص ۱۵۱-۱۳۱.
- میلر، کاترین (۱۳۷۷). «ارتباطات سازمانی»، ترجمه: آذر قبادی، تهران: انتشارات سازمان مدیریت صنعتی.
- نویدی نیا، منیژه (۱۳۸۲). «شاخص های امنیت اجتماعی»، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- وزارت آموزش و پرورش (۱۳۷۹). «مجموعه مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش»، شماره ۹۰۲/۹-۱۲۰/۸.
- هندیانی، عبدالم... (۱۳۸۶). «بررسی تحولات مفومی امنیت در محیط امنیتی»، فصلنامه دانش انتظامی، سال نهم، شماره سوم، صص ۳۰-۹.

- Alkhuli,M.A(2004).Islam and Security,Http://www.Bahzip.com/Booklest/ Islam and Security.html
- Favreault, M.M; Mermin, G.B.T & Steuerle, C.E (2006).Minimum Benefits in Social Security, *The Urban Institute*, N.W/Washington DC.
- International Labour Organization (2001). A Social Security: A New Consensus, Geneva; *International Labour Organization*, Pp 2-50.
- Margolis, E, pat Jefferies (2002), The Hidden Curriculum in Higher Education. *Journal of Educational Studies*, vol 50-62.
- Maslo, A.H (1970).*Motivation and Personality*, Newyork: Harper.
- Mcs weeny,B(1999).*Security Identity and Interest*,kingdom:Cambridge
- Ministry of Laboure,Youth Development & Sport(2003).The National Sosial Security Policy, *Ministry of Laboure*,Youth Development & Sport,Pp1-29.
- National Social Security Institute,Ministry of Labour & Security, People's Republic of China(2007).Study on The Rural Social Security System in China, National Social Security Institute,*Ministry of Labour & Security*, People's Republic of China,Pp 2-24

Archive of SID